

(10) Seder Brachos: Multiple Foods with Different Brachos

לע"נ א"ז הרב ישראל נחמן בן אשר אנשעל הכהן ושרה גיטל

I. Background

1. תלמוד בבלי מסכת ברכות דף מ עמוד ב – דף מא עמוד א

היו לפניו מינין הרבה וכו' אמר עולא מחלוקת בשברכותיהן שוות דרבי יהודה סבר מין שבעה עדיף ורבנן סברי מין חביב עדיף אבל בשאין ברכותיהן שוות דברי הכל מברך על זה וחוזר ומברך על זה... פליגי בה רבי אמי ורבי יצחק נפחא חד אמר מחלוקת בשברכותיהן שוות דרבי יהודה סבר מין שבעה עדיף ורבנן סברי מין חביב עדיף אבל בשאין ברכותיהן שוות דברי הכל מברך על זה וחוזר ומברך על זה וחד אמר אף בשאין ברכותיהן שוות נמי מחלוקת בשלמא למאן דאמר בשברכותיהן שוות מחלוקת שפיר אלא למאן דאמר בשאין ברכותיהן שוות פליגי במאי פליגי אמר רבי ירמיה להקדים דאמר רב יוסף ואיתימא רבי יצחק כל המוקדם בפסוק זה מוקדם לברכה שנאמר ארץ חטה ושעורה וגפן ותאנה ורמון ארץ זית שמן ודבש

II. "מברך על זה וחוזר ומברך על זה"

2. בית יוסף אורח חיים סימן ריא אות ג ד"ה ומ"ש רבינו

ואהא דאמר עולא שם אבל כשאין ברכותיהן שוות מברך על זה וחוזר ומברך על זה ופירשו רש"י והרי"ף דעל איזה מהם שירצה יברך כתב הרא"ש (סי' כה) ותימה דמסתמא בורא פרי העץ חשיב מבורא פרי האדמה משום דמבוררת טפי דבורא פרי האדמה כולל כל הגדל באדמה אבל בורא פרי העץ מברך דוקא על מה שגדל באילן ומהאי טעמא אמרינן לעיל בעובדא דבר קפרא דברכת בורא פרי האדמה חשיבא מברכת שהכל לפי שהיא מבוררת יותר. יש לומר דלא חשיבא כל כך ברכת פרי העץ כנגד ברכת פרי האדמה כמו שחשובה פרי האדמה על שהכל לפי שהכל אינה מבוררת כלל לפי שכוללת כל דבר. ובה"ג (שם ח.) כתב דבורא פרי העץ קודם לבורא פרי האדמה ולדידיה הא דקאמר אבל אין ברכותיהן שוות דברי הכל מברך על זה וחוזר ומברך על זה לא בא להשמיענו דין הקדמה כלל אלא שאין האחד פוטר את חברו ולישנא לא משמע הכי דאם כן הוה ליה למימר אין האחד פוטר את חברו הילכך נראה דברי רב האי והרי"ף ורש"י דמברך על איזה מהם שירצה עד כאן לשוננו

3. תוספות הרא"ש מסכת ברכות דף מא עמוד א

...אף על גב דר' יהודה כשברכותיהן שוות צריך להקדים ז' המינין היינו דוקא כשברכת האחד פוטר את חברו אז מסתבר לברך על ז' המינין ולפטור את השני אבל כשצריך לברך על כל אחד ואחד לא שייכי זה לזה כלל כיון שצריך לברך על השני אחר אכילת הראשון הילכך על איזה מהם שירצה יברך תחלה.

4. חידושי הרשב"א מסכת ברכות דף מא עמוד א

וטעמא דהא מילתא דקפיד ר"י בשברכותיהן שוות ולא קפיד בשאין ברכותיהן שוות נ"ל משום דבשברכותיהן שוות דברכה דחד פטר אידך לגמרי הא מילתא חשיבא טפי ודינא הוא דחשוב ליפטור שאינו חשוב, אבל בשאין ברכותיהם שוות דלא פטר חד לחבריה וליכא אלא הקדמה בלחוד כיון דחביב ליה איך עליה מברך ברישא והדר מברך אאידך, דהקדמה בלחוד מילתא זוטרת היא

5. דרישה אורח חיים סימן ריא

ואין להקשות לסברת הסמ"ק ורבינו שמעיה וסייעתו דסבירא להו דבאין ברכותיהן שוות צריכין להקדים החביב למין שבעה ובברכותיהן שוות אמרי בהיפך דיניח החביב והולכים אחר מין שבעה דיש לומר דבברכותיהן שוות דהאחד פוטר את חברו ודאי יותר מסתבר לברך אמה שהחשיב בתורה אף שבעיניו חביב וחשוב האידך:

...אבל כשירצה לאכול בסעודה משניהן אז מסתבר לאחוז בידו מה שהחשיב בתורה ולברך להשם יתברך עליו מה שאין כן באין ברכותיהן שוות דמברך על שניהן דאז תלוי בדעת האוכל לברך על החביב עליו ברוב הפעמים וק"ל:

6. וזאת הברכה עמ' 342-343

ונראה לחסב"י שהרשב"א למד, שישנם שני דינים בדין קדימה: א. הדין לברך על הפרי מוכיח שבח הבורא עליו יותר. אכן מעלה זו לברך על חביב משום הברכה - איננה מכריעה נגד החשוב יותר, וזה נאמר כשברכותיהן שוות - שאז נחשב הדבר שהפרי שמברך עליו הוא כעיקר הדין לברך על הפרי החשוב יותר כשצריך לפטור פירות אחרים. לכן בברכותיהן שוות הולכים והיותר נגד אחריו. ב. ודין "הקדמה" - להקדים הברכה החשובה יותר - וזה נאמר כאשר אין אחרי הפרי החשוב יותר - ז' מינים. ובאין ברכותיהן שוות שאין הסברא לפטור שאר דברים - אזי ברכותיהן שוות, שאין פרי אחד פוטר השאר, או אז נאמר הדין השני - להעדיף הברכה החשובה הולכים אחרי החביב שאז הברכה חשובה יותר. אכן לומד הרשב"א שבאין ברכותיהן שוות מברך על החביב יותר, ולא על המין ז', כי כשמדובר במעלת הברכה עליו להתחשב במה שחשוב למברך - שכיוון שחביב לו הפרי הוה הרי

III. The Pesak Halacha

7. שולחן ערוך אורח חיים הלכות ברכת הפירות סימן ריא

סעיף א

ואם אין ברכתיהם שוות, אפילו יש בהן ממין שבעה כגון צנון וזית, איזה מהם שירצה יקדים ואפי' אינו חביב; ויש אומרים שגם בזה צריך להקדים החביב; ונקרא חביב המין שרגיל להיות חביב עליו, אפילו אם עתה חפץ במין השני.

סעיף ב

ולהרמב"ם אם היה מין אחד חביב לו יותר, בין שברכותיהם שוות בין שאינם שוות בין שיש בהם ממין ז' בין שאין בהם ממין ז', מקדים החביב לו אז באותה שעה; ואם אינו רוצה בזה יותר מבוזה, אם יש ביניהם משבעת המינים, עליו מברך תחלה.

סעיף ג

הביאו לפניו דבר שברכתו כפה"ע ודבר שברכתו שהכל, כפה"ע קודמת שהיא חשובה שאינה פוטרת אלא דבר אחד; וכן כפה"א ושהכל, כפה"א קודמת; ואם הביאו לפניו כפה"ע וכפה"א, איזה מהם שירצה יקדים; וי"א שבורא פרי העץ קודם.

סעיף ד

הגה: ודוקא שאוכל ענבים כמות שהן, אבל אם עשה מהן יין שקובע ברכה לעצמו כפה"ג חשובה והיא קודמת לברך עליו תחלה; אבל מעשה קדירה מחמשת מיני דגן, היא חשובה יותר מברכת היין.

סעיף ה

הגה: ברכת המוציא קודמת לברכת בורא מיני מזונות, וכ"ש לשאר ברכות (אגור) ואף על פי שהדבר השני חשוב או חביב עליו (וכן יש לדקדק מדברי הגה"מ פ"ט ומסמ"ק שהביא הטור וכל בו ב"י בשם רמב"ם)

8. משנה ברורה סימן ריא

(ט) וי"א וכו' - ס"ל דגם בזה שייך מעלת הקדימה לברך על מין אחד תחלה אלא דס"ל דלא מקדימין בזה מין שבעה אלא החביב לו יותר יקדימו לברך עליו ולאכול תחלה אכן אם שני המינים חביבים אצלו בשוה אז מברך על מין שבעה תחלה ועיין מש"כ במ"ב סקכ"ז בשם הגר"א ועיין בה"ל מש"כ בשם האחרונים דעיקר כ"א הזה שהוא דעת רוב הפוסקים [וגם דאפילו לדעה הראשונה שס"ל דמברך על איזה שירצה מ"מ הלא הברירה היא בידן]:

(יח) וי"א שבפה"ע קודם - והסכימו האחרונים דנכון לנהוג כ"א הזה אם שניהם שוים בחביבות אכן אם פה"א חביב עליו יותר מברך על החביב כנ"ל בס"א וכן אם פה"א הוא מין שבעה כגון קליות של חטים ותפוח או אחד משבעת המינים יש לו לברך תחלה על החטה שהוא מין שבעה וקודמת בפסוק:

(לה) ועתה נבוא לבאר סדר המעלות בקצרה. וכל המאוחר מחבירו הוא גרוע מחבירו. המוציא [אפילו מפת של שכולת שועל ושיפון]. במ"מ על מעשה קדירה דחטים. במ"מ על מעשה קדירה דשיכולת שועל ושיפון שהוא ג"כ מין שעורים [ובמ"מ דשעורים כיון דשעורה מפורש בקרא קודם להן ואפילו לכוסמין שהוא מין חטים הוא ג"כ קודם]. בפה"ג. זיתים. תמרים. וענבים. תאנה. ורמון. בפה"ע ופה"א. שהכל. ובכל אלו אין משגיחין על החביב כלל דמי שהוא מאוחר מחבירו אפילו הוא חביב יותר כגון שהיה חביב לו שהכל אפה"ה הפה"א קודם לו וכן בכל הנ"ל. בפה"ע ובפה"א אזלינן בתר החביב אפילו השני מין זי"ן. היו שניהם חביבין אזלינן בתר מין זי"ן. ואם אחד מהן מוקדם בפסוק כגון שכוסס קליות חטה דברכתו כפה"א ואוכל זית יקדים חטה דהוא קודם בקרא כ"כ המ"א והגר"א פליג ע"ז וכמו שכתבנו לעיל בסקכ"ז ע"ש. שניהם אינן מין זי"ן יש להקדים פה"ע אם שוים בחביבות הא לא"ה חביב קודם וכנ"ל.

9. ביאור הלכה סימן ריא

ואפשר עוד לומר דאפילו בסתם פ"ע ופ"א ג"כ אם הפ"ע חביב עליו עתה יברך עליו אף שתמיד חביב עליו הפ"א מטעם דנצטרף דעת בה"ג שהובא בס"ג וגם הרמב"ם דס"ל שזהו ג"כ חביב וגם הרא"ש הנ"ל וכ"כ הח"א אכן אם הפ"א תמיד חביב עליו יותר וגם עתה נראה שטוב יותר לנהוג למעשה כדעת האחרונים שיברך עליו תחלה כדעה הראשונה שבס"ג ולא כבה"ג שהוא דעת הי"א שם ודלא כא"ר הנ"ל שסותר פסק השו"ע:

10. וזאת הברכה עמ' 334-335

לפי זה, מי שבא לאכול כמה סוגי פירות, פירות שמברכים עליהם 'העץ' ופירות שמברכים עליהם 'האדמה' (כגון בסעודת ט"ו בשבט), ובתוך קבוצת הפירות הגדלים בעץ יש זית, תמר, רימון ועוד פירות. ופרי האדמה חביב יותר מהזית אבל פחות חביב מהתמר או מהרימון או מאחד הפירות שברכתם העץ. לגבי דין קדימה, כיון שהזית הוא קודם בפסוק, אנו מתעלמים מיתר הפירות שבקבוצת הפירות, ואנו רק דנים ביחס לזית ופרי אדמה. וכיון שפרי האדמה הוא יותר חביב מהזית, מקדימים את פרי האדמה ומברכים עליו בורא פרי האדמה, ואחר כך מברכים 'העץ' על הזית ופטר בזה את יתר הפירות.

היו לפניו, תפוח ענב ומלון. וסדר החביבות: התפוח חביב עליו ביותר (בכל עת ועכשיו), ואחריו במדרגת החביבות הוא המלון, ואחריו הענב. מה קודם?

צדי השאלה, לפי דני קדימה באין ברכותיהם שוות מקדימים את החביב, אם כן כאשר נבוא לדון ביחס לתפוח המלון, התפוח חביב ביותר יוקדם. אבל כאשר אנו דנים ביחס לתפוח ולענב אי אפשר לברך על התפוח כי הענב, שהברכה עליו שוה לתפוח, קודם שהוא מין מינים. ואם באנו לברך על הענב מוכרחים אנו להקדים את המלון החביב יותר ממנו, שבאין ברכותיהם שוות מקדימים את החביב על פניו מינים. וחוזר חלילה. ובכן נשאלת השאלה מה נקדים תחילה? אמנם אחרי העיון נראה להעיר לך, שיש להקדים את המלון. והסברא היא כך: שכפי שביארנו לעיל, ישנן שתי סברות בדני קדימה: א. באין ברכותיהם שוות מקדימים את החביב לפי שוו הברכה החשובה יותר. ב. בברכותיהם שוות הולכים אחרי המין החשוב יותר, שהדיון נותן שיש לברך עליו ולפטור את המין הפחות חשוב.

נהג, לפניו שתי קבוצות, פרי העץ ופרי האדמה. לגבי קבוצת של פירות העץ, התפוח לא בא בחשבון, כי צריך לברך על הענב החשוב יותר. נמצא שהדיון הוא האם יש להקדים הענב או המלון. ובה אומרים שהמלון חביב יותר מהענב, ולכן יש לו דין קדימה, והדבר ברור למעיין (ראה

IV. Exceptions

11. וזאת הברכה עמ' 127

ב. עוד הורו הפוסקים שמותר להקדים את הפחות חשוב לפני היותר חשוב, כדי להמנע מספק ברכות (פאנור מרדכי קפה נג, תפליה השקל זה ו טפוס, ולא נזכר סלסלה מ"ט). לדוגמא: אדם שלפניו תפוז ומיץ תפוזים טבעי, יקדים את המיץ ויברך עליו 'שהכל', ורק אחר כך יברך 'העץ' על התפוז, כי אם יקדים לברך 'העץ' על התפוז יתכן והוא פטר בזה את המיץ (אליהו פמ"ו, טלפתה סחון לית אריס לג ה יסק שמך פפוס נפטר כ"עף). עוד דוגמא, אדם שלפניו שוקולד ופרי העץ, יקדים לברך 'שהכל' על השוקולד, לפני שמברך על פרי העץ, כי אם יקדים לברך 'העץ' יתכן שפטר בזה את השוקולד (ק' סוכה ל' טלפתה סחון). דוגמאות נוספות - ראה בירור הלכה מ"ט.

12. וזאת הברכה עמ' 337

בפ"א - באר היטב (רב י"ט). (ז' קפה ופרי העץ, יקדים לברך 'שהכל' על הקפה ואח"כ העץ על הפרי [שיהעץ] פוטר קפה שהוא עשוי מפולי קאקא הנדלים על עץ]. י"א) במבנה (מאכל העשוי מקמח תירס) ועוגה, יקדים לברך 'שהכל' על הבמבה, ואח"כ 'מוזנות' על העוגה [שיש אומריכ שברכת התירס היא 'מוזנות' - רח מ"ב לט].

V. Order of Eating

13. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת ברכות דף מא עמוד א

"כל המוקדם בפסוק זה מוקדם לברכה". לכאורה דרשא זו היא מדאורייתא לפום ריהטא. והנה בפשטות ברכה שלפני המזון דינה הוא מדרבנן. והנה, אי לא משכח"ל ברכה על מין שבעה מדאורייתא צ"ע איך ילפינן מדאורייתא להקדים הברכה. ואף אי נימא שברכה לאחריתא דאורייתא עדיין צ"ב איך שייך להקדים ברכה שלאחריתא הרי מברך על כולם כאחד. אשר על כן צריך לומר שילפינן שעל האכילה גופא אמרה תורה להתחיל במין המוקדם בפסוק זה ובמין החשוב, והוא מה שילפינן הכא מן הפסוק, וממילא יש בזה נפק"מ לדין לגבי ברכה נמי.

14. מלבושי מרדכי עמ' 21-22 (הרב מדרכי גלבר)

ד. דיני קדימה לפי סדר המעלות נאמר רק על הברכה שמברך על המאכל, אך לא נאמר דיני קדימה על סדר האכילה, וע"כ אחרי שברך והתחיל לאכול לפי סדר הקדימה יכול להמשיך ולאכול כפי שירצה^(ה).

ה) פשוט, ומה שיש בני אדם שאוכלים בט"ו בשבט לפי סדר המעלות, לסילסול בעלמא עושים כן, כך שמעתי ממרן אדמוח"ז שליט"א, (ועי' להלן סי' ה' הערה ה'). וכ"כ בתורת חיים (סק"י ד"ה אמנם), וע"כ כשיש לפניו כמה מיני פירות יברך על הפרי שהוא ראשון לפי סדר קדימת המעלות, ואחרי שברך על פרי אחד לפי סדר דיני קדימה שוב אין נפק"מ מה יאכל, וכן כשאין מברכים עליהם כגון באמצע הסעודה באופן שהם באים מחמת הסעודה, וכגון אונן רח"ל, אין צריך להקדים ולאכול לפי סדר הקדימה, וכן פשוט הוא גם במיני מאכל שאין ברכותיהם שוות באופן שאין מברכים עליהם כגון באמצע הסעודה שאינו צריך להקדים מיני מזונות לשאר מינים, ולא מיני העץ והאדמה למיני שהכל.